

IN MEMORIAM
IN MEMORIAM

v

Krajem jula 2012. u Beogradu je u osamdesetoj godini života preminuo dr Milan Ranković, profesor univerziteta, filozof, estetičar, sociolog umetnosti, književnik, književni i filmski kritičar. Bio je član Udruženja književnika Srbije i Estetičkog društva Srbije.

Ranković je rođen 5. januara 1932. godine u Beogradu, gde je završio osnovnu školu i Četvrtu mušku gimnaziju. Na grupi za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu diplomirao je 1956. godine. Bio je jedan od trojice prvih magistara estetike Beogradskog univerziteta. Zvanje magistra filozofije stekao je 1959. na Filozofskom fakultetu u Beogradu, odbranivši magistarsku tezu *Prilog određivanju specifičnosti estetskih osećanja*. Na Filološkom fakultetu u Beogradu 1965. odbranio je doktorsku disertaciju *Osobenosti estetskog doživljavanja Disove poezije*. Tokom šezdesetih godina prošloga veka obavljao je više poslova: radio je kao saradnik u kulturnoj rubrici *Borbe* i pisao književne kritike. Takođe je bio saradnik i urednik u redakciji časopisa *Socijalizam*. Predavao je Osnove nauke o društvu, a zatim Sociologiju umetnosti na Univerzitetu umetnosti u Beogradu (Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju, a potom Fakultetu dramskih umetnosti). I u politici Ranković ostaje u „svojoj“ oblasti. Bio je zamenik ministra kulture Srbije (1973–1976) i ministar kulture Srbije (1988–1991).

Profesor Milan Ranković objavio je preko 40 knjiga, brojne studije, članke, eseje i kritike u domaćim i inostranim časopisima. Njegovi radovi prevedeni su na ruski, francuski, engleski, italijanski, švedski, bugarski, slovenački i makedonski jezik. On sâm svoje radove

PROF. DR MILAN RANKOVIĆ (1932–2012)

Nikola Božilović
Filozofski fakultet
Niš

grupisao je u dve celine: jednoj su pripadala dela „umetničke književnosti“, a druga je obuhvatala radove iz oblasti „teorije kulture i umetnosti“. Osim romana (najpoznatiji su *Voće tela*, 1964, *Sve moje Ruskinje*, 1989, *Seksualna samoposluga*, 1989, *Ministar*, 2003, *Beogradski knez Miškin*, 2009), Ranković je autor i više zbirki pripovedaka i pesama. Za nas, koji se bavimo naučnim stvaralaštvom, najznačajnija su njegova dela koja spadaju u oblast teorije kulture i umetnosti (estetike, sociologije, filmologije). Navodim ih po redosledu njihovog nastajanja: *Svet umetnosti. Elementi opšte estetike* (1964), *Sociologija umetnosti* (1967), *Društvena kritika u savremenom jugoslovenskom igranom filmu* (1970), *Komparativna estetika* (1973), *Umetnost i marksizam* (1975), *Kultura i tržište* (1978), *Seksualnost na filmu i pornografija* (1982), *Kultura u pitanju* (1988), *Opšta sociologija umetnosti* (1996), *Istorija srpske estetike* (1998), *Izabrani život. Estetički eseji* (2006). Iako pripada generaciji filozofa i teoretičara koje je odlikovao „marksistički pogled na svet“, Ranković u svojim tumačenjima umetničkog fenomena nikada nije bio dogmatičar. Preferirajući marksističko naučno-teorijsko polazište, on je istinski uvažavao i drugačije teorijske orijentacije. Znao je da umetničkog stvaralaštva nema bez slobode, igre i indeterminizma. Prema njemu, umetnost nije društvena bez ostatka, što znači da svaki umetnički poduhvat nema odgovarajući socijalni ekvivalent. Ranković je negovao kritičku misao koja mu je omogućavala nerobovanje autoritetima u nauci. Bio je protivnik ideoloških ograničenja koja skrnave autentični umetnički čin. Stoga su mnoge njegove

estetičko-sociološke studije zadržale potrebnu svežinu koja im omogućava trajanje u vremenu.

Književno stvaralačko iskustvo predstavljalo je Rankoviću značajan oslonac i potporu u obrazlaganju teorijskih principa estetike. Jasnoća njegovih misli pretakanih u rečenice pouzdan je pokazatelj da probleme o kojima piše on najpre provlači kroz unutrašnjost svog stvaralačkog bića. Ukratko, Ranković je na uspešan način združio u sebi vrsnog teoretičara umetnosti i plodnog spisatelja, čiji stil omogućuje lako čitanje komplikovanih filozofskih sadržaja, kao i razumevanje estetičkih istina. Oslonimo li se na osnovne estetičke stavove izložene u Rankovićevoj knjizi *Izabrani život*, njegova estetička koncepcija može se sažeti u rečenici: Estetika je nauka o estetskom. Želeo je da razbije staru zabludu po kojoj je estetika nauka o lepom. Upozoravao je da estetsko ne može biti sinonim za lepo jer estetsko podrazumeva i ružno („Estetika ružnog“ – K. Rozenkranc, 1835). Estetsko kao centralna kategorija estetike uključuje i ružno, ali samo estetski ružno (za razliku od neestetski ružnog). Dakle, estetika je moguća samo ako je pojmimo kao nauku o estetskom u kome prebivaju i lepo i ružno.

Budući da smo saradivali dve i po decenije, daću sebi za pravo da budem i nešto „ličniji“ kada govorim o profesoru Rankoviću. Profesora Milana Rankovića upoznao sam pre 25 godina, 1987, kada je on određen da predsedava komisijom za ocenu i odbranu moje doktorske disertacije *Socio-kulturne komponente filmske komunikacije*. U SFRJ tada nije bilo važnije i kompetentnije ličnosti kada su u pitanju bile teme iz

oblasti estetike i sociologije filma. Radeći na Umetničkoj akademiji u Beogradu, potomjem Fakultetu dramskih umetnosti, on je publikovao veliki broj knjiga i članaka posvećenih filmskoj umetnosti. U njih je ugradio ne samo svoje veliko znanje, nego i nešto što bi se moglo nazvati dušom, a to je senzibilitet, intima, lična unutrašnja osetljivost i doživljajnost koja se tiče estetskog fenomena. Radove je pisao uz konsultovanje relevantne literature, ali je njihova osobenost u tome što se on, kao autor, nikada nije ustručavao da iznese i lične argumentovane poglede i ocene. Ponirući u diskurzivno teško saznatljiv svet umetnosti, Milan Ranković, zahvaljujući erudiciji i nadasve stilu, to jest sopstvenom umetničko-književnom talentu, postaje kompetentan tumač – meritorni istoričar književnosti i kulture, estetičar, sociolog i umetnički kritičar.

Kao čovek, Ranković spada u ličnosti koje danas nazivaju „kontroverznim“. U odbrani svojih ideja, ideala i životnih principa umeo je da bude čak i prznica, ponekad neprijatan i prek. Borio se protiv svake vrste nepoštenja, naročito onog u nauci. Bio je protivnik neprincipijelnih, naučno neskromnih i bezrazložno oholih ljudi. A opet, voleo je život. Poštene i talentovane ljude. Iznad svega, bio je posvećen umetnosti i „pravim“ umetnicima (sećam se da mi je rekao kako mu je jedna od omiljenih studentkinja na Akademiji bila glumica Svetlana Bojković). Zašto kriti, profesor Ranković voleo je lepe i inteligentne žene, ali i poštovao svoju porodicu – dvojicu svojih sinova i suprugu. Život Milana Rankovića bio je izuzetno buran, kreativan i sadržajan. Vredelo je.

